

СЕКЦІЯ 1**ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЦІ
УКРАЇНИ. УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ****ІННОВАЦІЙНА ТРАНСФОРМАЦІЯ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА УКРАЇНИ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

В.М. Головатюк, д.е.н., с.н.с.

*ДУ «Інститут досліджень науково-технічного потенціалу
та історії науки ім. Г.М. Доброва НАН України»*

За сучасних викликів актуальність проблеми інноваційного конкурентоспроможного розвитку української економіки суттєво посилюється. З одного боку, ВВП національного господарства у 2013 р. (останній передвоєнний рік) все ще складав 69,5% рівня 1990 р., з другого, – Україна має достатній науковий потенціал, хоча він й зменшився за роки незалежності майже в 3 рази.

Поява в 1991 р. України як незалежної держави на політичній карті світу (Акт проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р.), з огляду [1] на її географічне розташування, природний та науковий потенціали, створювала для країни історичний шанс увійти не тільки до переліку найбільш розвинених держав Європи та світу, але й стати впливовим гравцем на глобальній арені науково-інноваційного розвитку. Цьому сприяли на той час, зовнішньополітичні, внутрішньополітичні та суспільно-економічні чинники.

Зовнішньополітичний фактор формування науково-інноваційного середовища в Україні пов'язаний з позитивним сприйняттям міжнародною спільнотою проголошення її незалежності, що забезпечувало сприятливу зовнішньополітичну ситуацію для успішного світового визнання. Вже 2 грудня 1991 р. мали місце перші акти офіційного визнання України міжнародною спільнотою як самостійної незалежної держави – Польщею та Канадою. У цей же день у Брюсселі [2] міністрами закордонних справ держав-членів ЄС була ухвалена «Заява про Україну», як окремої держави, а 16 грудня 1991 р. Європейська Рада ЄС визнала незалежність України. З 2 по 31 грудня 1991 р. Україну офіційно визнала 51 держава світу. На кінець 1992 р. таке число країн зросло до 132 держав.

Внутрішньополітичний фактор формування науково-інноваційного середовища в Україні пов'язаний з тим, що результати голосування на Всеукраїнському референдумі 1 грудня 1991 р. про підтвердження Акту проголошення незалежності України були достатньо переконливими й не викликали сумнівів ні у міжнародного співтовариства, ні серед політичних партій та рухів, ні серед різних верств населення країни: 84,18% населення країни взяло участь у голосуванні від загального числа виборців, підтримали Акт проголошення незалежності України 90,32% із тих, хто взяв участь у голосуванні.

Суспільно-економічний фактор успішного формування науково-інноваційного середовища в Україні пов'язаний з тим, що, як засвідчують авторські дослідження, у 1990 р. соціально-економічне середовище в країні було сприятливим для створення ефективних механізмів кластерної структурно-інноваційної моделі продуктивного розвитку вітчизняного господарства. У цей період науково-інноваційний потенціал країни був максимально інтегрований в кластери регіональних економік, а тому на початку своєї незалежності в Україні був реальним історичний шанс для реалізації продуктивної кластерної науково-інноваційної політики своїх геостратегічних намірів й швидко та продуктивно інтегруватися в європейський та світовий науково-інноваційний простір.

Звісно, реалізація означеного шансу обумовлювала необхідність в якісно новій державній інноваційній політиці, яка б більшою мірою сприяла зростанню високотехнологічного потенціалу країни. І, якщо світова економіка впродовж 2000-2015 рр. (2000 р. – початок зростання ВВП в Україні) майже в 2 рази збільшила високотехнологічний експорт (ВТЕ), то позиції України в цій сфері досить скромні. Так, питома вага її ВТЕ в світовому показникові складала всього 0,07% у 2015 р., 0,11% у 2013 р., та 0,05% у 2000 р. У порівнянні з Німеччиною (країною-лідером Європейського Союзу за ВТЕ) це менше у 131,7 рази за даними 2015 р., 87,5 рази менше за даними 2013 р., та 155,6 рази менше за даними 2000 р. Водночас, дослідницький потенціал України, хоча і менший відповідного потенціалу Німеччини, але має значно кращі пропорції ніж ВТЕ, що свідчить про слабкий вплив сучасного вітчизняного потенціалу науки на інноваційний розвиток країни. За даними 2014 р. він менший відповідного потенціалу Німеччини лише у 4,3 рази, за даними 2013 р. – у 3,8 рази та у 1,7 рази за даними 2000 р.

Наведене засвідчує невпинне поглиблення технологічного розриву між Україною та економічно розвиненими країнами Європи й світу. Ще більшому поглибленню технологічного розриву між Україною та розвиненими економіками сприяють і нові закономірності, що склалися останніми роками в світових потоках

прямих іноземних інвестицій (ПІІ). У 2015 р. потоки світових ПІІ відновили свою загальноцивілізаційну тенденцію – надходження світових ПІІ до розвинених економік домінують (у 2015 р. ПІІ у ці країни зросли у порівнянні з 2014 р. на 84% і склали 54,6% загальносвітового обсягу).

Отже, українське соціально-економічне середовище продовжує залишатись інноваційно-периферійним, а розрив між національним науково-технологічним та інноваційним потенціалом і відповідним потенціалом економічно-розвинених країн продовжує поглиблюватись. З огляду на це, євроінтеграційна політика України має ґрунтуватися на ретельнішому врахуванні відмінностей між факторами, що обумовлюють привабливість соціально-економічного середовища нашої країни і країн-членів ЄС, для виявлення на цій основі можливих невизначеностей та загроз на шляху інноваційного євроінтеграційного поступу України й втілення національних політико-економічних інтересів у геостратегічному вимірі.

Слід також визнати, що державна влада України за роки незалежності так і не спромоглася швидко та ефективно реалізувати історичний шанс для країни продуктивно інтегруватися в світову структурно-інноваційну модель економічного розвитку. У контексті ж сучасних викликів світової економіки та інноваційної периферійності вітчизняної економіки беззаперечною для України є необхідність формування нової парадигми науково-технологічної та інноваційної політики на засадах державних закупівель інновацій (пришвидшивши адаптацію українського законодавства з цього питання до відповідних вимог ЄС), інноваційно-творчої діяльності усіх верств населення та нарощування її соціальної маси.

Список використаних джерел

1. Сенюк Ю. Українознавство / Ю.Сенюк. – 2013. – № 1.
2. Василенко В. Дзеркало тижня / В.Василенко. – 2010. – № 46.